

Sojusznicza obecność w państwach bałtyckich – reasekuracja czy odstraszenie?

Justyna Gotkowska, współpraca: Piotr Szymański

Na przełomie marca i kwietnia w Estonii odbyły się ćwiczenia Sił Powietrznych USA w Europie (USAFE), podczas których amerykańskie myśliwce F-16 realizowały zadania z zakresu niszczenia celów naziemnych. Równocześnie nad Bałtykiem Amerykanie prowadzili ćwiczenia z Siłami Powietrznymi Szwecji i Finlandii. USA odgrywają główną rolę w procesie wzmacniania obecności NATO w państwach bałtyckich. W przypadku sojuszników z Europy Zachodniej, po dużym zaangażowaniu wojskowym Danii i Wielkiej Brytanii w 2014 roku, największą liczbę żołnierzy w 2015 roku wyślą Niemcy. Bezaliansowe Szwecja i Finlandia, kluczowe dla prowadzenia operacji NATO w państwach bałtyckich, podkreślają wojskową i polityczną gotowość do współdziałania z Sojuszem w przypadku potencjalnych kryzysów i konfliktów. Porównując obecność wojskową NATO przed i po rozpoczęciu interwencji rosyjskiej na Ukrainie, można stwierdzić znaczny wzrost zaangażowania sojuszników w państwach bałtyckich. Charakter tego zaangażowania jest jednak nadal relatywnie niewielki – biorąc pod uwagę dużo większy potencjał militarny i zdolności mobilizacyjne Rosji i związaną z tym rosnącą niepewność w regionie Morza Bałtyckiego. Wymowę podjętych przez NATO działań mogą ponadto zmniejszać polityczne, wojskowe i finansowe ograniczenia po stronie sojuszników oraz Szwecji i Finlandii. Najpoważniejszym ryzykiem dla bezpieczeństwa militarnego państw bałtyckich wydaje się obecnie możliwość błędnej oceny przez Rosję wiarygodności gwarancji sojuszniczych.

2014: wsparcie państw bałtyckich po rozpoczęciu konfliktu na Ukrainie

W odpowiedzi na zaniepokojenie państw wschodniej flanki (Estonii, Łotwy, Litwy, Polski, Rumunii, Bułgarii) interwencją Rosji na Ukrainie, NATO i poszczególni sojusznicy zdecydowali się na zwiększenie obecności wojskowej w państwach bałtyckich już wiosną 2014 roku. Działania w większości dotyczyły intensyfikacji dotychczasowej aktywności NATO na Litwie, Łotwie i w Estonii oraz w regionie Morza Bałtyckiego. Objęły one dodatkowe wzmocnienie nadzoru przestrzeni powietrznej i morskiej państw bałtyckich (zwiększenie liczby myśliwców pełniących dyżur w natowskiej misji nad-

zoru przestrzeni powietrznej państw bałtyckich Baltic Air Policing (BAP) i reaktywowanie „uśpionego” Stałego Zespołu Obrony Przeciwminowej NATO na Morzu Bałtyckim).

Wśród sojuszników główną rolę odegrały USA, które w ramach operacji Atlantic Resolve m.in. zwiększyły liczbę myśliwców w misji BAP (z 4 do 10 w okresie marzec–kwiecień 2014); rozpoczęły też rotacyjną obecność kompanii wojsk lądowych w każdym z państw bałtyckich oraz wzmocniły udział we wcześniej planowanych ćwiczeniach (ok. 1700 amerykańskich żołnierzy w 2014 roku)¹. Wprawdzie USA ustąpiły

¹ U.S. European Command, Fact Sheet: Operation Atlantic Resolve, 26.06.2014, http://www.defense.gov/home/features/2014/0514_atlanticresolve/FactSheet_OperationAtlanticResolve_3Jul14.pdf

miejsca Niemcom w politycznym rozwiązywaniu kryzysu na Ukrainie, ale poprzez działania bilateralne kształtowały proces wzmacniania sojuszniczej obecności m.in. w państwach bałtyckich. Z krajów europejskich najszybciej militarne zaangażowanie w państwach bałtyckich zintensyfikowali najbliżsi sojusznicy USA w Europie – Dania i Wielka Brytania – zarówno za sprawą najliczniejszego udziału w ćwiczeniach wojskowych (ok. 1200 duńskich i ok. 800 brytyjskich żołnierzy) w 2014 roku, jak i przez szybkie wysłanie dodatkowych myśliwców w celu wzmocnienia BAP (maj–sierpień 2014). Na poziomie 100–250 żołnierzy kształtował się z kolei wkład w ćwiczenia na Litwie, Łotwie i w Estonii państw wyszehradzkich (m.in. miesięczna obecność kompanii piechoty z Węgier), Kanady, Norwegii oraz Niemiec, przy mniejszym zaangażowaniu innych sojuszników. Duńską i brytyjską reakcję można tłumaczyć podobną do amerykańskiej oceną rosyjskich działań na Ukrainie i ich konsekwencji dla NATO, koordynacją działań z USA oraz zdolnością obydwu państw do szybkiej odpowiedzi politycznej i wojskowej w obliczu zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa. Ponadto Dania jako promotor członkostwa państw bałtyckich w NATO, poczuwa się do swoistej odpowiedzialności za nie. Duńczycy są świadomi, że dla małych państw gwarantem bezpieczeństwa i dobrobytu jest funkcjonalność, spójność i wiarygodność sojuszy wojskowych (NATO) i politycznych (UE), do czego chcą się aktywnie przyczynić. Duńskie zaangażowanie pokazuje również zdolności Duńskich Sił Zbrojnych do szybkiej reakcji militarnej w przypadku niespodziewanych kryzysów regionalnych czy globalnych. Wielka Brytania z kolei była w ostatnich latach jedynym dużym krajem członkowskim UE i NATO, który zwiększał polityczne, gospodarcze i wojskowe powiązania z państwami regionu nordycko-bałtyckiego, traktując to m.in. jako odpowiedź na coraz bardziej agresywną politykę Rosji. Duży brytyjski udział w ćwiczeniach pokazuje, że Wielka Brytania

poczuwa się do większej odpowiedzialności za zapewnianie wiarygodności Sojuszu i gwarancje bezpieczeństwa na wschodniej flance NATO.

2015: kto jest gotów dalej wspierać Bałtów?

Szczyt NATO w Newport (we wrześniu 2014 roku) przyniósł przyjęcie Planu na rzecz gotowości (Readiness Action Plan), zakładającego szereg działań NATO w państwach wschodniej flanki. Zadania te zostały doprecyzowane na spotkaniu ministrów obrony NATO w lutym 2015 roku². Z punktu widzenia państw bałtyckich najważniejszymi postanowieniami szczytu były decyzje o sformowaniu tzw. natowskiej szpicy (VJTF)³, utworzeniu dowództw integracyjnych (NFIU) do koordynacji działań sił sojuszniczych, zapisy o rozbudowie infrastruktury wojskowej i magazynowaniu sprzętu wojskowego

Z krajów europejskich najszybciej militarne zaangażowanie w państwach bałtyckich zintensyfikowali najbliżsi sojusznicy USA w Europie – Dania i Wielka Brytania.

oraz zapewnienie o ciągłej rotacyjnej obecności i aktywności wojsk sojuszniczych. Dowództwa NFIU w Wilnie, Rydze i Tallinie rozpoczną działalność prawdopodobnie w czerwcu, a połowę ich personelu stanowić będą oficerowie z państw sojuszniczych. Realizację postanowień dotyczących magazynowania sprzętu wojskowego rozpoczęło już Dowództwo Wojsk Lądowych USA w Europie (USAREUR). Jak zadeklarował dowódca USAREUR, gen. Ben Hodges, dla każdego z państw bałtyckich może być to sprzęt

² Rada Północnoatlantycka, Wales Summit Declaration, 05.09.2014, http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm; Rada Północnoatlantycka, Defence Ministers Meetings, 05.02.2015, http://nato.int/cps/en/natohq/news_116569.htm

³ Brygada lądowa z morskim i powietrznym komponentem wsparcia, utworzona na bazie części Sił Odpowiedzi NATO (ok. 5 tys. żołnierzy).

dla jednostki wielkości kompanii lub batalionu⁴. Ma on zostać rozmieszczony do końca 2015 roku (w ramach magazynowania w Europie sprzętu dla jednej amerykańskiej brygadowej grupy bojowej). Większość z ok. 220 ciężkich pojazdów różnego typu (czołgi, wozy bojowe, transportery opancerzone) będzie jednak umieszczona w bazie w Grafenwöhr w Bawarii⁵.

Obecność wojskowa USA jest dobrze nagłaśniana. Działania te są obliczone na zademonstrowanie, że USA są nadal obecne w Europie i poważnie traktują zobowiązania sojusznicze.

Rotacyjną obecność wojskową w państwach bałtyckich w 2015 roku nadal utrzymują Amerykanie (w wielkości kompanii, ok. 150 żołnierzy, w każdym z państw bałtyckich). Udział w trzymiesięcznych rotacjach zadeklarowali również inni sojusznicy – dotychczas Portugalia (kompania, kwiecień–czerwiec na Litwie) oraz Niemcy (kompania, kwiecień–lipiec na Litwie; kompania, sierpień–listopad na Łotwie). Jeśli chodzi o udział sojuszników w ćwiczeniach wojskowych w państwach bałtyckich w 2015 roku, największą liczbę żołnierzy i sprzętu wojskowego prawdopodobnie wyślą ponownie USA. Zadeklarowały one m.in. rotację brygadowej grupy bojowej, tj. 3 tys. żołnierzy, na ćwiczeniach na wschodniej flance (marzec–czerwiec br.)⁶.

⁴ John Vandiver, Michael Darnell, Army looking to store tanks, equipment in eastern Europe, *Stars and Stripes*, 25.01.2015, <http://www.stripes.com/news/army-looking-to-store-tanks-equipment-in-eastern-europe-1.325693>

⁵ USA inwestują również w rozbudowę infrastruktury wojskowej na wschodniej flance NATO. W 2015 roku na rozbudowę lotnisk w państwach bałtyckich oraz Rumunii i Bułgarii Departament Obrony Stanów Zjednoczonych wyasygnował 18,4 mln dolarów. European Reassurance Initiative: Fiscal Year 2016, 26.01.2015, http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2016/FY2016_ERI_J-Book.pdf

⁶ US delivers military equipment for Baltics to Riga port; 3000 troops to follow, *SARGS*, 10.03.2015, http://www.sargs.lv/Zinas/Military_News/2015/03/10-01.aspx#last-comment

Obecność wojskowa USA jest dobrze nagłaśniana, jak w przypadku udziału amerykańskich żołnierzy w defiladzie z okazji Dnia Niepodległości Estonii w Narwie czy przejazdu kolumny kilkudziesięciu transporterów opancerzonych Stryker z państw bałtyckich do Niemiec (powrót rotacyjnych kompanii do bazy w Vilseck w Bawarii, tzw. Dragoon Ride)⁷. Działania te są obliczone na zademonstrowanie zarówno sojusznikom, jak i Rosji, że USA są nadal obecne w Europie i poważnie traktują zobowiązania sojusznicze. Wśród europejskich sojuszników na rok 2015 największy wkład we wzmacnianie wschodniej flanki, w tym państw bałtyckich, zadeklarowały Niemcy. W 2015 roku RFN jest państwem ramowym tymczasowej „szpicy”⁸; w br. nie będzie jednak ćwiczyć w państwach bałtyckich (część „szpicy” odbędzie ćwiczenia w czerwcu br. w Polsce). Niemcy wyślą ponadto ok. 5,2 tys. żołnierzy na ćwiczenia w regionie, w tym na Litwę, Łotwę i do Estonii⁹. Taki wkład RFN stanowi znaczącą zmianę w porównaniu z niewielką niemiecką obecnością wojskową w państwach bałtyckich w 2014 roku i w latach wcześniejszych. Z niemieckiej perspektywy duże zaangażowanie na wschodniej flance ma zwiększyć wiarygodność sojuszniczą RFN oraz – jak piszą niemieccy analitycy – może poszerzyć pole manewru RFN w Sojuszu w proponowaniu ewentualnych ini-

⁷ John Vandiver, Dragoon Ride will send US troops through eastern Europe in show of support, *Stars and Stripes*, 12.03.2015, <http://www.stripes.com/news/dragoon-ride-will-send-us-troops-through-eastern-europe-in-show-of-support-1.334021>

⁸ Za dowodzenie komponentem lądowym „szpicy” odpowiada dowództwo 1. Niemiecko-Holenderskiego Korpusu w Münster w RFN. Trzon bojowy lądowej „szpicy” stanowi niemiecki batalion piechoty zmechanizowanej (ok. 900 żołnierzy) wraz z norweskim batalionem Telemark i batalionem holenderskim.

⁹ W 2015 roku RFN ma wziąć udział w następujących ćwiczeniach w państwach bałtyckich: Summer Shield XII (Łotwa, 50), Sill (Estonia, 80), Sabre Strike (600, w większości w Polsce), Iron Wolf (Litwa, 400), Silver Arrow (Łotwa, 250) i Iron Sword (Litwa, 150). Zob.: Thomas Wiegold, 5200 deutsche Soldaten zu Übungen in den Osten, 05.03.2015, <http://augengeradeaus.net/2015/03/5-200-deutsche-soldaten-zu-uebungen-in-den-osten-und-ein-bataillon-unter-polnischem-kommando/>

cjatyw dialogu z Rosją¹⁰. Kontekstem tych działań jest niemieckie stanowisko na szczycie NATO w Newport, na którym RFN najgłośniejsze sprzeciwiała się zmianie statusu Rosji i uznaniu za nieobowiązujący akt NATO–Rosja¹¹, co otworzyłoby drogę do znacznej rozbudowy natowskiej infrastruktury i obecności na wschodniej flance. Duży wkład w zwiększanie aktywności sojuszniczej na wschodniej flance zapowiedziała ponownie Wielka Brytania – ogółem ok. 4 tys. żołnierzy, z których część będzie ćwiczyć w państwach bałtyckich¹². Wielka Brytania zadeklarowała również udział brytyjskich członków dowództwa Korpusu Sił Szybkiego Reagowania (HQ ARRC) w ćwiczeniach na Litwie i Łotwie w listopadzie br. HQ ARRC przejmie odpowiedzialność za dowodzenie „szpicą” w 2017 roku (Wielka Brytania będzie wówczas państwem ramowym)¹³. Zaanżagowanie pozostałych sojuszników – zgodnie z obecnie dostępnymi informacjami – wyniesie w przypadku poszczególnych państw ok. 50–150 żołnierzy (m.in. Kanada, Belgia). Największym nieobecny sojusznikiem jest Francja, która była w 2014 roku i prawdopodobnie będzie w 2015 w minimalnym stopniu reprezentowana na ćwiczeniach wojskowych w państwach bałtyckich¹⁴.

¹⁰ Claudia Major, Christian Mölling, Not a hegemon, but the backbone: Germany takes a leading role in NATO's strategic adaptation, *European Leadership Network*, 23.02.2015, http://www.europeanleadershipnetwork.org/not-a-hegemon-but-the-backbone-germany-takes-a-leading-role-in-natos-strategic-adaptation_2459.html

¹¹ Zob. Akt stanowiący o wzajemnych stosunkach, bezpieczeństwie i współpracy między NATO a Federacją Rosyjską z 1997 roku; http://www.nato.int/cps/tr/natohq/official_texts_25468.htm

¹² Ministerstwo Obrony Wielkiej Brytanii, UK confirms lead role in NATO spearhead force, 06.02.2015, <https://www.gov.uk/government/news/uk-confirms-lead-role-in-nato-spearhead-force>

¹³ Ministerstwo Obrony Litwy, Elements of the most capable headquarters corps of the United Kingdom will for the first time be deployed in Lithuania and Latvia, 15.04.2015, http://www.kam.lt/en/news_1098/current_issues/

¹⁴ W 2014 roku francuskie myśliwce wzięły udział we wzmocnieniu misji BAP (4 Rafale/Mirage 2000 operowały z bazy w Malborku w okresie maj-sierpień). Siły lądowe reprezentowane były przez drużynę (kilkunastu żołnierzy) obrony cybernetycznej na ćwiczeniach Spring Storm (Estonia). Natomiast Francuska Marynarka Wojenna uczestniczyła w dwóch ćwiczeniach na Bałtyku - BALTOPS i Open Spirit.

Bezaliansowe Szwecja i Finlandia a sojusznicze wsparcie państw bałtyckich

Pozostające poza NATO Szwecja oraz Finlandia są istotnymi elementami w planowaniu i prowadzeniu natowskich operacji w przypadku kryzysów i konfliktów w państwach bałtyckich, ze względu na położenie geograficzne.

Reakcja Szwecji i Finlandii na wzmacnianie wschodniej flanki NATO oraz stopień ich gotowości do współdziałania z Sojuszem i USA są kluczowe dla bezpieczeństwa militarnego państw bałtyckich.

Polityczno-wojskowa reakcja Szwecji i Finlandii na wzmacnianie wschodniej flanki NATO oraz stopień ich gotowości do współdziałania z Sojuszem i USA w regionie Morza Bałtyckiego (m.in. w ramach ćwiczeń wojskowych – głównie sił powietrznych i marynarki wojennej), są zatem kluczowe z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa militarnego państw bałtyckich wobec coraz bardziej prowokacyjnych działań Rosji. W latach 2014–2015 Szwedzi i Finowie nie wycofali się z udziału w dotychczasowych ćwiczeniach wojskowych w regionie (z innymi państwami nordyckimi czy NATO)¹⁵. Co więcej, oba państwa zaczęły rozwijać nowe formy kooperacji fińsko-szwedzkiej, nordyckiej oraz współdziałania z NATO, które wywołują oficjalne niezadowolenie Rosji. W ramach natowskiego Partnerstwa dla Pokoju szwedzkie i fińskie siły powietrzne (myśliwce JAS 39 Gripen i F-18 Hornet) w 2015 i w 2014 roku uczestniczyły w ćwiczeniach Baltic Region Training Event (BRTE) w przestrzeni powietrznej państw bałtyckich. W 2015 roku oba kraje rozpoczęły

¹⁵ W 2015 roku Finlandia weźmie udział w ćwiczeniach BRTE XX (kwiecień) i Sabre Strike (czerwiec). W 2014 roku Fińskie Siły Zbrojne uczestniczyły w ćwiczeniach Sabre Strike, BRTE XIX, XVIII, XVII, BALTOPS. W przypadku Szwedzkich Sił Zbrojnych były to ćwiczenia BRTE XX, XIX, XVIII, XVII oraz Open Spirit i BALTOPS.

pierwsze z serii ćwiczeń z siłami powietrznymi państw NATO, czasowo obecnymi w państwach bałtyckich (Finland-Sweden Training Event, FSTE)¹⁶. Odbývają się one w szwedzkiej, fińskiej i międzynarodowej przestrzeni powietrznej nad Bałtykiem. Pierwsze tego typu ćwiczenia Szwedzi i Finowie przeprowadzili pod koniec marca br. z amerykańskimi myśliwcami F-16, które w Estonii realizowały zadania z zakresu niszczenia celów naziemnych¹⁷. Ponadto w maju br. Szwecja i Finlandia wraz z Norwegią współorganizują i wezmą udział w największych w 2015 roku w Europie ćwiczeniach sił powietrznych *Arctic Challenge Exercise* (ACE 2015, ponad 100 samolotów), które odbędą się na północy Norwegii, Szwecji i Finlandii z dużym udziałem m.in. USA, Francji i RFN¹⁸.

Aktywność Sojuszu w państwach bałtyckich jest efektem kompromisu zawartego na natowskim szczycie w Newport.

Podtrzymywanie dotychczasowego zaangażowania, a nawet rozszerzanie udziału w ćwiczeniach w regionie nordycko-bałtyckim, pokazuje wojskową gotowość Szwedów i Finów do współpracy z NATO wobec niekorzystnych zmian w regionalnym środowisku bezpieczeństwa, co stanowi jasny sygnał dla Rosji. Państwa te wyraziły również polityczną wolę współdziałania w regionie nordycko-bałtyckim. Głośno komentowany, wspólny artykuł pięciu ministrów państw nordyckich (Norwegii, Danii, Szwecji, Finlandii, Islandii) „Musimy być gotowi na po-

jawiające się kryzysy” (z 9 kwietnia br.) zawiera jasny komunikat dla Rosji¹⁹. W deklaracji podkreślono, że wobec wzrostu niepewności w regionie Morza Bałtyckiego państwa nordyckie będą działać solidarnie i solidarność ta jest rozciągnięta również na kraje bałtyckie. Taka postawa Szwecji i Finlandii (na poziomie politycznym i wojskowym) jest niezmiernie ważna ze względu na rosyjskie kampanie dezinformacyjne, obliczone na zdyskredytowanie obu państw jako wiarygodnych partnerów NATO.

Konkluzje – reasekuracja sojuszników czy odstraszenie Rosji?

Przedstawiona wyżej aktywność Sojuszu w państwach bałtyckich jest efektem kompromisu zawartego na natowskim szczycie w Newport. Sojusznicy dyskutowali na temat statusu stosunków Rosja–NATO oraz formy obecności NATO w nowych państwach członkowskich w obliczu zarówno aneksji Krymu i interwencji Rosji na wschodniej Ukrainie, jak i rosyjskiej antyzachodniej retoryki i prowokacyjnych działań w regionie Morza Bałtyckiego. Litwa, Łotwa i Estonia należały do grupy państw domagających się uznania za nieobowiązujące natowsko-rosyjskich porozumień z lat 1997 i 2002²⁰ wobec łamania przez Rosję wynikających z nich zobowiązań. Politycznie oznaczałoby to zmianę statusu Rosji w relacjach z NATO – oficjalnie przestałaby ona być traktowana jako partner Sojuszu (sama Rosja postrzega NATO i USA jako przeciwnika i od lat prowadzi ćwiczenia wojskowe z ofensywnymi scenariuszami wymierzonymi w państwa natowskie). Natomiast w wymiarze wojskowym otworzyłoby to drogę do stałego stacjonowania znaczą-

¹⁶ Stefan Kaarle, Med våra närmaste grannar, *Flygvapenbloggen* (oficjalny blog Szwedzkich Sił Powietrznych), 14.04.2015, <http://blogg.forsvarsmakten.se/flygvapenbloggen/>

¹⁷ 14 amerykańskich myśliwców F-16 z 510. eskadry myśliwskiej z Aviano operowało z bazy lotniczej w estońskim Ämari. Szwedzkie i Fińskie Siły Powietrzne były reprezentowane przez odpowiednio 8 myśliwców JAS 39 Gripen i 4 myśliwce F-18 Hornet.

¹⁸ Norweskie Siły Zbrojne, Arctic Challenge Exercise 2015, aktualizacja 22.04.2015, <https://forsvaret.no/ace>, Trude Petersen, Update: Large air force drill in the Barents Region, *BarentsObserver*, 04.03.2015, <http://barentsobserver.com/>

¹⁹ Ine Eriksen Søreide, Nicolai Wammen, Carl Haglund, Gunnar Bragi, Peter Hultqvist, Vi må være forberedt på at kriser kan oppstå, *Aftenposten*, 09.04.2015, <http://www.aftenposten.no/mening/kronikker/Fem-nordiske-ministre-i-felles-kronikk-Russisk-propaganda-bidrar-til-a-sa-splid-7967230.html>

²⁰ Zob. Akt stanowiący o wzajemnych stosunkach, *op. cit.* oraz deklaracja rzymska Relacje NATO–Rosja: Nowa Jakość z 2002 roku; http://www.nato.int/cps/ar/natohq/official_texts_19572.htm

nych sił sojuszniczych na wschodniej flance, co z punktu widzenia państw bałtyckich stanowiłoby dla Rosji czytelne potwierdzenie gwarancji obrony zbiorowej i jasny sygnał odstraszący. Sojusznicy z Europy Zachodniej na czele z RFN nie zgodzili się jednak na zmianę statusu Rosji i formy obecności NATO w państwach wschodniej flanki, dostrzegając potrzebę zwiększenia ich poczucia bezpieczeństwa. Powodem była niechęć do eskalacji napięć na linii NATO–Rosja. W ramach kompromisu zgodzono się więc na jednostronne dotrzymywanie przez Sojusz natowsko-rosyjskich porozumień, ale zdecydowano o zwiększeniu zaangażowania NATO na wschodniej flance (zapewnienie rotacyjnej i ciągłej obecności sojuszników, zwiększony udział w ćwiczeniach, magazynowanie sprzętu wojskowego i rozbudowa infrastruktury wojskowej) oraz o adaptacji Sojuszu do nowych wyzwań w zakresie obrony zbiorowej (m.in. sformowanie „szpicy”, wzrost gotowości i rozszerzenie zadań Korpusu Północ–Wschód).

Jeśli Rosja postrzeżga sojusznicze działania w państwach bałtyckich jako wynik słabości i podziałów, a nie siły i przemyślanej strategii Sojuszu, może ją to zachęcać do testowania spójności i wiarygodności NATO w przyszłości.

Porównując obecność sojuszników w państwach bałtyckich przed i po rozpoczęciu konfliktu na Ukrainie, można stwierdzić znaczny wzrost zaangażowania NATO. Ilościowo zaangażowanie to jest jednak relatywnie niewielkie, biorąc pod uwagę dużo większy potencjał militarny i zdolności mobilizacyjne Rosji i związaną z tym rosnącą niepewność w regionie Morza Bałtyckiego. Wymowę podjętych natowskich działań mogą ponadto zmniejszyć polityczne, wojskowe i finansowe ograniczenia po stronie sojuszników oraz Szwecji i Finlandii. (1) W przypadku USA strategia wzmocnienia

wschodniej flanki jest próbą pogodzenia kilku sprzecznych celów amerykańskiej polityki. Z jednej strony, USA uznają za konieczne zwiększenie poczucia bezpieczeństwa sojuszników w Europie, w szczególności państw bałtyckich. Z drugiej strony, Waszyngton będzie kontynuował wzmocnienie swojej pozycji i aktywności w regionie Azji i Pacyfiku, a Europa pozostanie dla niego jednym z kilku teatrów działań. Ograniczenia budżetowe w USA oraz niechęć administracji amerykańskiej do nadmiernej eskalacji napięć z Rosją (co dobrze pokazuje dosyć ostrożne bezpośrednie wsparcie USA dla Ukrainy) sprawiają, że amerykańska obecność w państwach bałtyckich jest i prawdopodobnie pozostanie ograniczona do niewielkich sił (choć USA są tam najbardziej zaangażowane wojskowo spośród wszystkich członków NATO). Obecność ta będzie nagłaśniana dla zademonstrowania poważnego traktowania gwarancji sojuszniczych przez USA. W tym kontekście należy podkreślić, że Amerykanie oczekują od Europejczyków większego włączenia się w zapewnianie bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego. (2) Z tego względu dla państw bałtyckich istotna będzie skala i długofalowość europejskiego wkładu we wzmocnienie wschodniej flanki oraz polityczna i wojskowa wiarygodność sojuszników z Europy Zachodniej. Po dużym udziale Wielkiej Brytanii i Danii w ćwiczeniach w 2014 roku oraz Niemiec w 2015 roku powstaje pytanie o dalsze zaangażowanie państw zachodnioeuropejskich. Trwające niedofinansowanie sił zbrojnych w tych krajach będzie się przekładać na ograniczenia w rozwoju ich zdolności wojskowych oraz prawdopodobnie na możliwości udziału w ćwiczeniach na wschodniej flance. Brak odpowiednich nakładów na obronę może być traktowany jako podważające ich zdolności do adekwatnej reakcji na konflikty w regionie²¹. Według

²¹ Sam Perlo-Freeman, Aude Fleurant, Pieter D. Wezeman, Siemon T. Wezeman, Trends in world military expenditure 2014, SIPRI Fact Sheet, http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=496

statystyk SIPRI kryzys na Ukrainie wpłynął w 2014 roku na zwiększenie wydatków na cele wojskowe w państwach NATO graniczących z Rosją, ale nie w Europie Zachodniej, gdzie trwały cięcia lub stagnacja budżetów obronnych (Francja, Wielka Brytania, Niemcy, Włochy, Hiszpania). Ponadto, zróżnicowana percepcja i reakcja sojuszników na interwencję rosyjską na Ukrainie może rodzić pytania o wolę polityczną w NATO uznania ewentualnej agresji Rosji na państwa bałtyckie w przypadku zagrożeń hybrydowych i uruchomienia artykułu 5. (3) Z kolei **okazywana obecnie gotowość Szwecji i Finlandii do współdziałania z NATO w regionie** (która jednak nie obejmuje czynnego udziału w ewentualnej sojuszniczej operacji obrony państw bałtyckich) może mieć pewne polityczne i wojskowe ograniczenia. Niedofinansowanie i rozwijanie ekspedycyjnego charakteru Szwedzkich Sił Zbrojnych w ostatnich latach wpływa na zmniejszoną gotowość i zdolności do obrony własnego terytorium oraz trudności w prowadzeniu przez Szwecję dłuższej trwających operacji w regionie. W Finlandii szwedzko-fińskie ćwiczenia sił powietrznych z USA oraz wspólny artykuł nordyckich ministrów wywołały kontrowersje wewnętrzno-polityczne, choć miały one również kontekst przedwyborczy²². Polityczna, wojskowa i eko-

nomiczna presja ze strony Rosji, z którą Finlandia ma długą granicę lądową oraz dobrze rozwiniętą współpracę gospodarczą, w przypadku kryzysów i konfliktów w regionie może wpłynąć na ograniczenie fińskiego współdziałania z NATO.

Kluczowa dla bezpieczeństwa państw bałtyckich jest nie tyle zachodnia, ile rosyjska percepcja wzmacniania obecności NATO i wiarygodności gwarancji artykułu 5. Jeśli Rosja postrzega sojusznicze działania w państwach bałtyckich jako wynik słabości i podziałów, a nie siły i przemyślanej strategii Sojuszu, może ją to zachęcać do testowania spójności i wiarygodności NATO w przyszłości. W interesie całego NATO jest, aby wzmacnianie sojuszniczej obecności na wschodniej flance nie było traktowane jako letnia polityka reasekuracji państw bałtyckich (uspokajania, ang. *reassurance*), ale jako wiarygodna polityka odstraszania (ang. *deterrence*).

²² Wybory parlamentarne w Finlandii odbyły się 19 kwietnia 2015 roku. Premier Alexander Stubb i minister obrony Carl Haglund mieli pozytywnie odpowiedzieć na amerykańskie zaproszenie do uczestnictwa w ćwiczeniach sił powietrznych z udziałem USA, podczas gdy prezydent Sauli Niinistö i minister spraw zagranicznych Erkki Tuomioja byli przeciwni fińskiemu zaangażowaniu. Zob. High level discord over US-Finnish air force exercises, YLE, 18.01.2015, http://yle.fi/uutiset/hs_high_level_discord_over_us-finnish_air_force_exercises/7744391; Z kolei wspólny artykuł ministrów państw nordyckich wywołał zapewnienia prezydenta Sauli Niinistö, że współpraca nordycka nie jest wymierzona przeciwko komukolwiek. Szef MSZ Erkki Tuomioja określił deklarację mianem „nieco mylącej”, gdyż Finlandia nie ma wrogich intencji. Zob. Debattartikel om försvar ifrågasätts, *Svenska Dagbladet*, 14.04.2015, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/debattartikel-om-forsvar-ifragasatts_4481937.svd

ANEKS 1

Wybrane ćwiczenia wojskowe w państwach bałtyckich w latach 2013–2015

nazwa	Summer Shield X	Summer Shield XI	Summer Shield XII
miejsce/data	Łotwa, 15–26 kwietnia 2013	Łotwa, 7–17 kwietnia 2014	Łotwa, 22–31 marca 2015
organizator/ scenariusz	Łotwa i USA wsparcie działań piechoty	Łotwa i USA wsparcie ogniowe ataku piechoty (z ziemi i powietrza), dowodzenie na poziomie kompanii	NATO ćwiczenia sił połączonych, wsparcie ogniowe piechoty
państwa/żołnierze	Łącznie 450 Łotwa – 350 USA – 100 Estonia – obserwator Litwa – obserwator	Łącznie 600 Łotwa – 350 Estonia – 150 USA – 100 Litwa – obserwator	Łącznie 1100 Łotwa – 600 Litwa – 150 USA – 260 Niemcy – 50 Kanada – 45 Luksemburg – 18

nazwa	Spring Storm 2013	Spring Storm 2014 (Steadfast Javelin 1)	Spring Storm 2015 (Siil 2015)
miejsce/data	Estonia, 9–25 maja	Estonia, 5–23 maja	Estonia, 4–15 maja
organizator/ scenariusz	Estonia ćwiczenia sił połączonych, dowodzenie na szczeblu batalionu (zadania ofensywne i defensywne), końcowy egzamin dla poborowych	Estonia i NATO ćwiczenia sił połączonych, dowodzenie na szczeblu batalionu (zadania ofensywne i defensywne), odparcie ataku na Estonię (Steadfast Javelin), końcowy egzamin dla poborowych	Estonia sprawdzian gotowości bojowej sił zbrojnych na terytorium całego kraju, mobilizacja rezerwistów (ok. 7 tys.), dowodzenie na szczeblu brygady, końcowy egzamin dla poborowych
państwa/żołnierze	Łącznie 600 Estonia – 4600 Łotwa – 100 Wielka Brytania – 100 Litwa – 30 Belgia – 30	Łącznie 6000 Estonia – 5500 USA – 190 Wielka Brytania – 100 Łotwa – 100 Litwa – 30 Belgia – 10 Francja – 10	Łącznie 13000 Estonia – 12500 USA – 120 Wielka Brytania – 100 Niemcy – 80 Łotwa – 100 (prawdopodobnie) Litwa – 30 (prawdopodobnie)

nazwa	Sabre Strike 2013	Sabre Strike 2014	Sabre Strike 2015
miejsce/data	Litwa, Łotwa, Estonia, 3–14 czerwca	Litwa, Łotwa, Estonia, 9–20 czerwca	Litwa, Łotwa, Estonia, Polska 8–20 czerwca
organizator/ scenariusz	USA wsparcie państwa gospodarza, obrona państwa	USA wsparcie państwa gospodarza, obrona państwa	USA wsparcie państwa gospodarza, obrona państwa
państwa/żołnierze	Łącznie 2000 Litwa – 600 USA – 580 Łotwa – 490 Estonia – 200 Wielka Brytania – 100 Finlandia – 60	Łącznie 4500 Litwa – 1440 Dania – 1100 Łotwa – 500 Estonia – 500 USA – 380 Polska – 150 Kanada – 120 Norwegia – 120 Wielka Brytania – 120 Finlandia – b.d.	Łącznie b.d. USA – 700 (szacunkowo) Niemcy – 600 Francja – 300 (szacunkowo) Portugalia – 140 Wielka Brytania – 120 (szacunkowo) Litwa – b.d. Łotwa – b.d. Estonia – b.d. Dania – b.d. Finlandia – b.d.

ANEKS 2

Wzmocniona misja nadzoru przestrzeni powietrznej państw bałtyckich BAP 2014–2015

Rotacja	Państwo (baza)/myśliwce
wrzesień–grudzień 2015	Węgry (Szawle) 4 x JAS 39 Gripen b.d. (Szawle) Niemcy (Åmari) 4 x Eurofighter b.d. (Malbork)
maj–sierpień 2015	Norwegia (Szawle) 4 x Eurofighter Włochy (Szawle) 4 x F-16 Wielka Brytania (Åmari) 4 x Eurofighter Belgia (Malbork) 4 x F-16
styczeń–kwiecień 2015	Włochy (Szawle) 4 x Eurofighter Polska (Szawle) 4 x MiG-29 Hiszpania (Åmari) 4 x Eurofighter Belgia (Malbork) 4 x F-16
wrzesień–grudzień 2014	Portugalia (Szawle) 4 x F-16 Kanada (Szawle) 4 x CF-18 Hornet Niemcy (Åmari) 4 x Eurofighter Holandia (Malbork) 4 x F-16
maj–sierpień 2014	Polska (Szawle) 4 x MiG-29 Wielka Brytania (Szawle) 4 x Eurofighter Dania (Åmari) 4 x F-16 Francja (Malbork) 4 x Rafale/Mirage 2000
styczeń–kwiecień 2014	USA (Szawle) zwiększenie z 4 do 10 x F-15 w marcu 2014

Do marca 2014 roku misja BAP realizowana była w sile 4 myśliwców nadzorujących przestrzeń powietrzną państw bałtyckich z bazy lotniczej w Szawlach. Co najmniej do końca 2015 roku utrzymana zostanie liczba 16 myśliwców, operujących z baz w Szawlach, Åmari i Malborku.

Opracował: Piotr Szymański

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Olaf Osica,

Anna Kwiatkowska-Drożdż

REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska

SKŁAD: Bohdan Wędrychowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa

tel.: +48 | 22 | 525 80 00,

fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl